

Kulturdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Human-Etisk Forbund, Oslo fylkeslag
St. Olavsgate 27
0166 OSLO

Oslo, 30.09.2013

Høringsuttalelse om Det livssynsåpne samfunn (NOU 1:2013)

Human-Etisk Forbund, Oslo fylkeslag (HEF Oslo) slutter oss til høringssvaret fra HEF sentralt med følgende tilleggsbemerkninger:

Generelt

HEF Oslo ønsker en sekulær stat og et pluralistisk samfunn, med respekt for enkeltmenneskets rett til å tro, og hvor fellesinstitusjonene i samfunnet er livssynsnøytrale. Staten bør være en passiv beskytter av religionsfriheten. HEF Oslo mener det er viktig å understreke at et livssynsåpent samfunn ikke er ensbetydende med religionsfrihet. Det å begrense religiøse uttrykk kan faktisk i enkelte sammenhenger reelt øke graden av livssynsåpenhet i et samfunn. Det er behov for mer kunnskap og fokus på et maktperspektiv når temaet er det livssynsåpne samfunn.

Medlemmer av tros- og livssynssamfunn bør i større grad bekoste virksomheten selv, også i Den norske Kirke. Finansieringsnivået til tros- og livssynssamfunn bør ikke skille seg fra det nivået andre frivillige organisasjoner som søker støtte til sin virksomhet ligger på. I den grad særlige finansieringsordninger opprettholdes, bør naturligvis prinsippet om likebehandling gjelde. HEF Oslo anser i så tilfelle at der det er strid med norsk lov som likestilling mellom kjønnene og rett til ikke å bli diskriminert på grunn av seksuell legning, vil en betinget økonomisk støtte være et akseptabelt virkemiddel. Det er feilslått å la religiøse eller kulturelle begrunnelser få forrang for fellesverdiene. Religionsfrihet i henhold til menneskerettighetene betinger ikke aktiv støtte til religiøse grupperinger som motarbeider slike fellesverdier.

(Kap. 22 og 26)

De generelle prinsippene som utvalget foreslår er gode, generelt sett. Men vi ser at de også gir rom for tolkninger som slår uheldig ut etter vårt skjønn. Vi bør ikke legge opp til en «religiøsifisering» av samfunnet, der stadig mer ressurser og oppmerksomhet fra fellesskapet skal vies et stadig mer differensiert religiøst landskap. Som samfunn bør vi holde på arven fra opplysningstiden, der blant annet vitenskapelig metode for å avdekke sannhet er grunnleggende. Det er viktig å understreke betydningen av prinsipp nr. 6;

«Statens aktive tros- og livssynspolitikk må i sin utforming vurderes opp mot sentrale fellesverdier: demokrati, rettstat, menneskerettigheter, likestilling og fravær av diskriminering.»

Ved en skjønnsmessig vurdering bør også innholdet i religiøse overbevisninger kunne tas med, selv om det er intern strid om disse. Det er ikke bare religiøs praksis som teller. Noen ganger kan også det skrevne og ytrede ord utøve vold mot de fellesverdiene vi setter høyt i Norge. Når spørsmålet er hvor aktivt staten skal støtte opp om tros- og livssynsutfoldelse, er det ingen selvfølge at religionsfriheten skal vektes høyest.

(Kap. 9)

Kapittel 4

Tros- og livssynspolitikk og integrering

Utvalget viser til at menighetene på den ene siden virker sammenbindende, noe som kan virke isolerende i et integreringsperspektiv, men menighetsmedlemmer får også tilgang til viktige ressurser og informasjon om det norske samfunnet.

Spørsmålet vi må stille er; skal ressurser og informasjon om det norske samfunnet tilbys gjennom styrkede religiøse grupperinger, eller er dette en mer allmenn offentlig oppgave som ikke skal knyttes til religiøse grupperinger? Det er en stor andel i innvandrerbefolkningen som ikke er, eller ønsker å være, tilknyttet et tros- eller livssynssamfunn.

Kanskje er det andre frivillige sammenslutninger som forholder seg til mer verdslige og materielle problemstillinger som har vel så gode forutsetninger for å bidra konstruktivt til integreringsprosesser.

Kapittel 5

Oversikt over gjeldende regulering og finansiering av tros- og livssynsaktivitet i Norge

HEF Oslo vil i likhet med Humanistisk Ungdom bemerke at det kan synes som en motsetning når det i grunnlovens § 16 både står at Den norske evangelisk-lutherske Kirken *«forbliver Norges Folkekirke og understøttes som saadan av Staten»* samtidig som *«Alle Tros- og Livssynssamfund skal understøttes på lige Linje»*. HEF Oslo slutter oss til Humanistisk Ungdoms anbefalinger til grunnlovsendringer samt slutter oss til Human- Etisk Forbunds nasjonale høringssvar der de skriver; *«Tenk så flott om grunnlovsjubileet kunne markeres med innføringen av full- tros- og livssynsfrihet»*

HEF Oslo

- mener Grunnlovens paragrafer § 2, § 4 og § 16 må endres for å sikre likestilling og likebehandling av alle tros- og livssynssamfunn og enkeltborgeres religions- og trosfrihet.
- mener Grunnlovens § 2 ikke bør inneholde enkelte tradisjoner, men fellesverdier.

- mener Grunnlovens § 4 bør slettes.
- mener Grunnlovens § 16 bør endres slik at ingen religioner eller livssyn favoriseres eller ekskluderes og at loven skal gjelde likt for alle.

Kapittel 13

Plagg og symboler

Utvalget anbefaler at det som hovedregel bare skal være praktiske forhold og ikke en vurdering av mulige symbolske forhold som kan legges til grunn for eventuelle restriksjoner på bruk av religiøse plagg og symboler. Flertallet mener at dette også skal gjelde i politi og domstol. Samtidig er utvalgets grunnpremiss å verne om individers rett til selv å velge om og når de vil bruke religiøse eller livssynsbaserte plagg og symboler, og understreker den enkeltes rett til selv å definere hva egen symbolbruk innebærer.

HEF Oslo mener det bør gjøres unntak fra hovedregelen for politi og domstol. De individer som kommer i kontakt med politi eller domstol gjør ikke alltid dette av fri vilje, det ligger i institusjonenes natur. Pågrepne eller tiltalte kan i enkelte tilfeller ha en vidt forskjellig tolkning av religiøs symbolbruk enn det politi eller dommer legger til grunn.

Ettersom både politi og dommer både har mulighet til maktbruk og anses som representanter for utøvende og dømmende statsmakt i sitt virke, er det av særskilt betydning at symbolbruken i disse samfunnssøylene i størst mulig grad er entydig og ikke er egnet til å sammenblande med hverken religiøse, politiske eller andre private standpunkt. Den enkeltes rett til selv å definere hva symbolbruk innebærer bør i en slik maktsituasjon tillegges den som ikke ellers har makt over situasjonen. Det er både viktig for å bevare tillit i de enkelte konfliktsituasjoner, men også for å bevare tilliten til institusjonene og rettstaten som helhet.

Vi må ikke glemme at religionsutøvelse også påvirker samfunnet og kulturforståelse som helhet og ikke kun kan vurderes i lys av individuelle tilfeller.

Et relevant eksempel ble belyst da den homofile imamen Daayiee Abdullah besøkte HEF Oslo og en rekke andre organisasjoner og tilstelninger i Oslo våren 2013. I en serie med foredrag belyser han våre dagers muslimske forståelse av gruppen homofile, og hans egen alternative forståelse. Homofilt praktiserende anses av den absolutte majoritet av dagens muslimer som en gruppe mennesker som utøver syndige handlinger av verst tenkelige karakter. Hadithene, en rettskilde i Islam, rangerer homofil praksis som verre enn mord og både den aktive og passive part skal i prinsippet bøte med livet. Å argumentere for retten til å utøve homofil praksis anses av mange som en defacto apostasi fra religionen, som uansett prinsipielt kvalifiserer til dødsstraff.

En slik grunnforståelse ligger også til grunn for lovgivningen i de 7 statene som i dag foreskriver dødsstraff for homofile, alle basert på islamske rettsprinsipper. Vi vet også at muslimske homofile i Norge i praksis opplever forfølgelse både fra egen familie og andre fra egen kulturbakgrunn, svært ofte begrunnet i religiøse motiv, uavhengig av om dette er med rette eller urette. Amal Aden, en lesbisk samfunnsdebattant med somalisk bakgrunn har skrevet mer om dette utfra norske forhold i boka *«Om håpet glipper er alt tapt»*.

Basert på dette eksempelet er det ikke vanskelig å leve seg inn i en situasjon hvor det kan oppleves svært krenkende for en homofil at både politi og domstol bruker symboler for en religion som i en idealtilstand foreskriver dødsstraff om man skulle leve ut sin seksualitet. Man kan tenke seg voldtektssituasjoner hvor det av rimelige grunner vil kunne stå i veien for tillit til politiet, og dermed forhindrer anmeldelse, og domssituasjoner hvor dommerens frie valg av religiøs symbolbruk neppe oppleves like fritt av den som skal dømmes. Og både arrestasjoner og domstolsavgjørelser følges med interesse både av majoritet og minoritetsgrupperinger.

Det bør ikke bare være de som kan påberope seg en gud som skal ha enerett på å oppleve krenkelse av sine alvorlige overbevisninger. At homofili ikke er en religion, men snarere et naturlig forekommende fenomen, bør ikke være noe argument mot at denne gruppens opplevelser skal telle noe mindre enn religiøse menneskers opplevelser. At bare enkelte og kanskje svært få vil få sterke negative opplevelser av religiøse uttrykk i slike tvangssituasjoner bør være nok til at samfunnet begrenser symbolbruken for de som av fri vilje sitter i maktposisjonen (politi/dommer) i slike situasjoner. Av hensyn til politiets og domstolens formål og betydning i det norske rettssamfunnet bør derfor politi og dommere ikke få bære religiøse symbol i yrkessammenheng.

Dette bør ikke anses som et brudd på religionsfriheten. En religiøs må etter prinsippet om rimelig tilpasning selv ta ansvar for egne valg og kan ikke forvente at det å bære religiøse symbol er en absolutt rett i enhver sammenheng, når viktige samfunnsinteresser i et demokrati taler for det motsatte.

Politi og domstol framstår her i en særstilling, men lignende resonnement kan framføres også for andre yrkesgrupper som håndterer folk som ikke er i situasjonen av fri vilje. HEF Oslos prinsipielle holdning er at argumentene mot bruk av religiøse symboler også kan benyttes overfor tollere, leger, sykepleiere og lærere. Vi mener imidlertid at det ikke skal være riktig å innføre et slikt forbud nå.

HEF Oslo slutter seg til utvalgets prinsipp om at avveiningen mellom religionsfrihet og andre rettigheter og interesser bør beskytte de svakestes interesser.

Kapittel 18

Gravferdsforvaltningen

HEF Oslo støtter utvalget i at kommunen, som offentlig myndighet uten tilknytning til noe bestemt trossamfunn, bør overta forvaltningsansvaret for gravplasser og eiendomsretten til gravplassarealer. Oslo spesielt er den kommunen der lavest andel av innbyggerne er medlem av Den norske kirke, og et enstemmig byråd ønsker å forhindre at Kirkelig fellesråd overtar forvaltningsansvaret fra Gravferdsetaten i Oslo kommune. Derfor haster det med et Stortingsvedtak som fastslår at kommunene skal ha ansvaret for gravferdsforvaltningen.

Kapittel 20:

Avveininger i forholdet mellom religionsfrihet og andre rettigheter og interesser

Utvalget mener i utgangspunktet at en bør gi en likeverdig støtte til alle tros- og livssynssamfunn uavhengig av samfunnsnytte og uavhengig av hvordan tros og livssynssamfunnet organiserer sine indre forhold og utvikler sin religion eller sitt livssyn. Det vises til at tros og livssynssamfunnenes organisering og indre liv i utgangspunktet er beskyttet religionsfriheten. (23.2.3)

«Støtten til tros- og livssynssamfunn er et eksempel på en ordning som faller inn under det multikulturelle idealet om å styrke gruppers mulighet for å bevare sine verdier», skriver utvalget i kapittel 7.

HEF Oslo vil peke på at det er ekstra viktig å framheve prinsippet om beskyttelse av de svakestes interesser, og at man i den sammenheng ikke glemmer mindretallet i religiøse grupperinger som kan risikere systematisk diskriminering og overgrep, enten dette er barn, apostater eller homofile. Det er ikke sikkert vi som samfunn ønsker å styrke alle gruppers mulighet til å bevare alle typer verdier, særlig ikke når disse står i sterk kontrast til fellesverdiene demokratiet er bygget på. Religionsfrihet bør ikke være et ess som trumfer alle andre kort i avveiningen mellom andre rettigheter og interesser.

Utvalget skriver at; *«Det er en viktig innsikt at mennesker formes av sin kulturelle bakgrunn og at muligheten for et meningsfullt liv kan avhenge av en trygg kulturell identitet.»*

HEF Oslo vil peke på at denne påstanden også gjelder for det mindretallet i religiøse grupperinger som avviker fra flertallets religiøse tolkninger og slik ofte møter svært sterke sosiale sanksjoner. Dette er ett av flere grunnlag for å legge ned et betydelig aktivt arbeid for å avdekke mangel på reell mulighet til utmelding av tros- og livssynssamfunn. Det er utfordrende, men det er ikke et brudd på religionsfriheten å veie denne opp mot andre diskrimineringshensyn og speile dette i økonomisk støtte til tros- og livssynssamfunn. (Jfr. Kap. 8.3)

Uavhengig av om det ytes økonomisk støtte bør en eventuell aktiv statlig støtte til tros og livssynssamfunn inkludere betydelige ressurser til å styrke kontroll av utmeldingsfriheten og

andre bidrag til å sikre minoriteter innad i trossamfunnene den religionsfriheten og vern mot diskriminering de har krav på etter norsk lov.

Dialog

HEF Oslo er glad utvalget legger sterk vekt på å fremme en dialogsatsing som metode og vil understreke den viktige rollen en slik aktiv støtte også vil kunne ha for marginaliserte grupper internt i tros- og livssynssamfunn.

Vennlig hilsen

Human-Etisk Forbund, Oslo fylkeslag

v/ styremedlem Magne Richardsen

og

Mette Nordhus

Styreleder